

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ОДЕРЖАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Шаніро Вікторія Сергіївна

аспірант Сумського державного університету

З розвитком інформаційного суспільства, інформаційних технологій та процесів глобалізації як у всьому світі, так і в Україні, актуальності набуває питання захисту інформації. Важливість цього полягає в забезпеченні інформаційної безпеки шляхом встановлення певних обмежень. Здійснивши аналіз чинного українського законодавства можна дійти висновку, що право громадян на інформацію має деякі аспекти. Виражається це в тому, що з одного боку громадяни наділені правом на одержання інформації, а з іншого – кожен має право на збереження приватності інформації стосовно себе, результатом чого є виникнення колізійних питань. В законодавстві, крім зазначеного закріплення права громадян на інформацію, має місце безпосередня реалізація такого права та гарантії його реалізації. В Конституції України, виходячи з природи цього документу, окреслено загальний напрямок дії щодо реалізації права на інформацію, а конкретизацію це знаходить в нормативно-правових актах національного законодавства. Але, незважаючи на зазначене, в наш час існує проблема законодавчого закріплення цих напрямків. Вона полягає в тому, що законодавче закріплення великою мірою залежить від політичної та економічної ситуації в країні.

В Основному законі це питання висвітлено лише в одній статті, а виходячи з природи Конституції, одна стаття не може закріпити всіх гарантій. Тому на реалізацію процесу права на одержання інформації мають вплив сучасні політична та економічна системи, які час від часу коливаються. Через нестабільність політичної та економічної ситуації у країні і негативний вплив на реалізацію права громадян на одержання інформації очевидним стає факт

недостатнього рівня законодавчого закріплення гарантій права на інформацію та відсутності повного та всебічного регламентування реалізації права громадян на одержання інформації.

Реалізація права на одержання інформації громадянами закріплюється насамперед Конституцією України та Законом України «Про інформацію». В них розкривається не тільки в загальному порядку зміст права на інформацію, але і виокремлені питання щодо визначення деяких видів інформації, зокрема вільної та з обмеженим доступом, права на захист персональної інформації, порядок одержання інформації і порядок оскарження громадянами відмов в наданні інформації тощо.

В Конституції зазначено, що громадяни України мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання і поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, та законних інтересів. Одержання документованої або публічно оголошеної інформації громадянами має три різних способи: набуття, придбання та накопичення [1, с. 13]. Зміст права громадян на одержання інформації складається з цілого ряду правомочностей, серед яких право на доступ до документів, інформаційних ресурсів та систем, право здійснювати запити, адресовані органам влади, а також знайомитися і отримувати від органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацію про їх діяльність, зокрема доступ до офіційних документів, можливість отримувати інформацію через засоби масової діяльності, наукових праць, через всесвітньо відому глобальну мереж Інтернет.

Реалізація права громадянами на одержання інформації у неабиякій мірі залежить від способів її одержання. Згідно законодавства України у сфері інформаційного права громадяни можуть отримувати інформацію двома способами. Один із них – активний спосіб, який є загальновідомим, адже зважаючи на рівень проникнення інформації в життя суспільства, громадяни кожен день одержують невизначену кількість інформації, іноді і не за своїм бажанням. Як правило, це стосується інформування населення через засоби

масової інформації про різного роду явища, події та інші відомості, тобто одержання інформації із загальновідомих джерел. Другим способом є пасивний. Це, як правило, стосується одержання інформації окремим громадянином, що на відміну від попереднього способу вже залежить від волі особи. Прикладом такого способу є отримання інформації від органів держави шляхом відповідних запитів.

Права громадян на одержання інформації не може бути реалізовано в повній мірі за відсутності гарантій такої реалізації. Законодавством України, зокрема Законом «Про інформацію» встановлені гарантії реалізації права на інформацію, серед яких особливої уваги вимагає судовий захист права громадянина спростовувати недостовірну інформації про себе і членів своєї сім'ї, право вимагати вилучення будь-якої інформації та права на відшкодування моральних і матеріальних збитків громадянину, понесених збиранням, зберіганням, використанням і поширенням такої недостовірної інформації [2].

Право на інформацію є базовою категорією і лежить в основі реалізації багатьох прав і свобод, передбачених Основним Законом України. Законом України «Про інформацію» закріплено ряд гарантій стосовно реалізації права на інформацію. Зокрема передбачено такі гарантії, як інформування органами державної влади та місцевого самоврядування про свою діяльність та прийняті рішення; створення спеціальних служб, що повинні забезпечувати доступ до інформації у встановленому порядку; надання вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних, музейних фондів, обмеження якого може бути зумовлене лише специфікою цінностей та особливими умовами схоронності; здійснення державного контролю за додержанням законодавства про інформацію; створення механізму здійснення права на інформацію та як необхідність встановлення відповідальності за порушення законодавства про інформацію.

Незважаючи на вище зазначене, існує ряд проблемних питань нормативного закріплення забезпечення права на одержання інформації

громадянами. Очевидним є той факт, що реалізація будь-якого права не може існувати без відповідної системи захисту. Стосовно розглянутої проблематики слід звернути увагу на існування аспектів, що стосуються створення служб по наданню інформації, але відсутністю чіткого порядку надання ними інформації громадянам; теоретично можливого існування вільного доступу до інформації щодо статистичних даних, бібліотечних, архівних, музейних фондів, але недостатня визначеність законодавством тих моментів, щодо наявності яких зазначені дії неможливі; нечітке регламентування аспектів стосовно розмежування інформації на ті чи інші види, що є першочерговим в процесі надання інформації, а із цього можливості задоволення потреб громадян в процесі реалізації права на інформацію; створення механізму здійснення права на інформацію, в той час, як реалізація хоча б права на одержання інформації, що є одним із складових зазначеного права, загалом досить часто викликає багато питань.

Вирішення розглянутих проблем можливо на законодавчому рівні. Хоча, як було зазначено, реалізація права на інформацію залежить від політичної та економічної ситуації в країні, а також в цілому від розвитку суспільства, зважаючи на менталітет окремої особи, в більшій мірі це відбувається від стану чинного законодавства. Тому можна зробити висновок, що зазначені питання потребують чіткої, повної регламентації в законодавстві, що призведе до з'ясування проблемних аспектів і в результаті цього до усунення прогалин, налагодження, а можливо і спрощення процесу реалізації прав громадян на інформацію, в тому числі і права на одержання інформації.

Література:

1. Конституція України: Офіційне видання станом на 8 жовтня. – К.: «Центр учбової літератури», 2010. – 80 с.
2. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 №2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

Шапіро В. С. Проблеми нормативно-правового забезпечення реалізації права громадян на одержання інформації в Україні / В. С. Шапіро // Актуальні проблеми державотворення в сучасних умовах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 29–30 листопада 2010 р. – Київ, 2010. – С. 123–124.